
УДК 81'282

Василь Німчук

Інститут української мови НАН України, м. Київ

ЩЕ РАЗ ПРО «РУСИНСЬКИЙ ЯЗЫК» І ЗБЕРЕЖЕННЯ ДІАЛЕКТНОГО СЕРЕДОВИЩА

У статті йдеться про явище політичного русинства в Закарпатті; розглянуто історію виникнення цієї політичної течії, яку підтримують деякі місцеві видання. Здійснено мовний аналіз цих видань і зроблено висновок про штучне «конструювання» норми «русинської мови», ґрунтованої на протиставленні її нормі української мови. Наголошено, що закарпатський діалект має визначальні риси української мови.

Ключові слова: закарпатський діалект; українські говори; захист діалектного середовища; русинство; громадське товариство.

Не вдаючись у докладну історію русинства як суспільно-культурної течії на території нинішньої Закарпатської області України, нагадаємо, що після окупації Закарпаття фашистською Угорщиною тут на державному рівні влада запланувала створення окремого, відрубного від українців «русинського» народу та відповідної писемно-літературної мови. Цей намір зазнав краху, бо ще в 30-х рр. ХХ ст. серед тутешнього східнослов'янського люду остаточно перемогло усвідомлення себе як частини українського етносу, великою мірою й завдяки праці товариства «Просвіта» та існуванню (хоч нетривалому) автономної Карпатської України у складі Чехословацької Республіки. Крім того, 1931 р. Учительське товариство Підкарпатської Русі видало в Мукачові «Граматику української мови» А. Штефана та І. Васка.

Зауважимо, що в окупованій угорськими фашистами Східній Словаччині державна влада стимулювала виділення тут окремого слов'яцького етносу з літературною мовою на базі східнославацьких говорів (такі спроби були й до Першої світової війни). 1941 р. у місті Кошиці навіть було

© В.В. НІМЧУК, 2017

надруковано посібник Е. Добранського «Slovjaska gramatika». Однак із цього нічого не вийшло. У повоєнній Словаччині «слов'яцьку» літературну мову не визнано. Проте ідея окремого русинського народу й русинської мови на Пряшівщині знайшла активну підтримку в офіційних колах Словацької держави!

Дивно нам тепер слухати балачки активістів політичного русинства, що етнонім *українець* закарпатцям нав'язано за радянської влади, ніби вони й не відають, що тут була держава Карпатська Україна і свідомі інтелігентні підкарпатці давно вважали себе українцями. За часів фашистської окупації підкарпатців офіційно навіть не іменували русинами. Зберігаємо своє свідощтво з початкової «руської» школи, в якому рідну мову учня визначено як «языкъ угрорусский». За угорської окупації етноназва *українець* стосовно підкарпатців була під суворою заборонаю.

Після приєднання Закарпатської України до Радянського Союзу ніхто, навіть фанатичні поборники нинішнього русинства, ніколи публічно не заявляв, що він за національністю не українець, а русин. У час так званої перебудови радянського суспільства восени 1989 р. з'явилася «русинська» ініціативна група, а 17 лютого 1990 р. відбулася установча конференція організації, що назвала себе Товариством карпатських русинів (Обществом карпатських русинов), яке негайно офіційно зареєстрували — 23 лютого 1990 р. [3].

Зазначене Товариство заявило, що його головним завданням є популяризація русинського національно-етнічного самоусвідомлення закарпатців, але «невдовзі... почало функціонувати як політична лобістська група... Майже повна переорієнтація на виключно політичну діяльність, а також взаємні чвари між членами товариства спричинили внутрішній конфлікт всередині організації» [11: 737–738], і воно розпалося на дві організації — політично орієнтоване Товариство карпатських русинів та спрямоване переважно на громадсько-культурну працю Товариство підкарпатських русинів (Общество подкарпатських русинов) [Там само: 738]. З 1992 р. Товариство підкарпатських русинів видає газету «Подкарпатська Русь».

Москвофільське культурно-просвітне Товариство (Общество) ім. О. Духновича, що функціонувало на Підкарпатті від 1923 до початку 1945 р., відродилося після розпаду Радянського Союзу, прийнявши русинську ідеологічну орієнтацію. «Від 1994 р. воно діє як обласна організація з головним офісом в Ужгороді та філіями в кількох містах» [12: 735], зокрема в Мукачові та Сваляві. Воно спонсорувало кілька русинських публікацій, зокрема граматику (1999) та словник (2001) [Там само]. Не вдалося точно з'ясувати, який стосунок до Товариства ім. О. Духновича має Русинське науково-просвітне товариство (Русинское научно-просветительское общество), створене восени 1997 р., яке має за мету: наукове дослідження історії, мови, фольклору, літератури, народних звичаїв, народної культури русинів тощо. Першим головою Товариства було вибрано кандидата історичних наук М.П. Макару [1: 329]. Воно опублікувало кілька збірників «Руснацький світ».

Нарешті вийшов у світ «Випуск № 1, юлій 2016» часопису «Отцюзнина». На обкладинці його читаємо: «Культурно-белетристичний журнал Закарпатського обласного [!] научно-культурологічного общества ім. А. Духновича». Прочитання «Отцюзнини» переконало нас, що ревнителі русинства, дуже м'яко кажучи, не демонструють належного знання мови населення, котре вважають своїм окремим русинським етносом.

Словоформа *отцюзнина* — штучна. Один зі старих ідеологів русинства — А. Годинка, який глибоко знав закарпатський діалект і користувався у-кальним говором, під псевдонімом Едень Соқырницький Сирохмань надрукував історичний нарис про Підкарпаття з заголовком «Утцюзнина, газдувство и прошлость южно-карпатських русинувъ» (Будапешт, 1923. — 103 с.). Пор. також «Утцюзнина» [10]. В у-кальних говорах, носієм яких є й ми, спадщина по батькові називається *в'утиц'узнина*.

У першому реченні зворотного боку обкладинки журналу сказано, що «“Отцюзнина” издає ся Закарпатськым областным [!] ... обществом ім. Александра Духновича, котрое и несе удповідалность за зміст проекта». У закарпатських говірках дієслово *здавати с'а* (*издавати с'а*), *здати с'а* має ті ж значення, що і в українській літературній мові лексема *здаватися* — зокрема «припиняти опір, визнавати себе переможеним». Словоформа *издавати* — русизм церковнослов'янського походження. По-закарпатському тут має бути *удає* або *выдає* в активній формі з іменником у називному, а не орудному відмінку (*удає... общество*). Форма *Александра* звучить дико для звичайного закарпатця (пор. *Митер* «Дмитро» — *Митра*, *міністер* — *міністра*, *літер* «літр» — *літра* і т. ін.). Вираз *несе удповідалность* — канцеляризм (чому в кінцевому суфіксі немає *у* в закритому складі — загадка, пор. там само нижче *періодичность издания!*). Природно було б: *удповідат*, *удповідает*. Закономірним було б замість *проекта* принаймні написання *проекта*.

Далі повідомлено, що журнал «издає ся за фінансової п'удпори...». Така конструкція з прийменником *за* та вжитим тут іменником не притаманна закарпатському діалектові. До того ж в абсолютній більшості закарпатських говорів літературній формі префікса *під-* (й відповідного прийменника) відповідає форма *пуд-* (із *у*, а не *у*).

Невідомо, де тепер уживають у Закарпатті російське слово *печатня*, котре в цій мові лінгвісти кваліфікують як застаріле (нині звичайне — *типографія*). Корінні мешканці краю ще в ХІХ ст. на позначення цього закладу використовували лексему *друкарня* [20: 81]. В нашому народі кажуть *пошта* (*поща* у верхньонадборжавських), а в «Отцюзнині» використано російську форму *почта*. У рецензованому часописі вжито російське слово *издания*, тоді як уже в знаному лексиконі Л. Чопея (ще в позаминулому столітті) засвідчено найменування *выдания* [Там само: 43].

На зворотному боці обкладинки «Отцюзнини» названо коректора журналу, але не повідомлено, хто є його головним редактором. Незрозуміло, що мають на увазі видавці, які застерегли: «*Ушорені* рукописы не вертавуть ся», адже діалектне слово *шорити* — це «упорядковувати,

наводити порядок, лад, чистоту», *ушорити* 1. «улагоджувати», 2. (переносно) «зробити кому-небудь неприємність» [17: 423, 396].

Як ми бачили, співробітники журналу охоче вдаються до використання російських слів і «суржикують» тексти. Але в тому, що всі вони досконало знають російську мову, можна засумніватися. Якщо це не так, то як пояснити вживання слова *содержимое* у контексті: «За *содержимое* и объем [!] матеріала удповідать автор», адже *содержимое* — «вміст: с. *емкости* вміст ємності; с. *желудка* вміст шлунка» [17: 191], тобто йдеться про фізичні об'єкти.

«Періодичность издания — *четыры* раз на рік», — сказано в інформації про журнал. Числівникова форма *четыры* в закарпатських говірках рідкісна (засвідчена лише в одному поселенні), а типова в них — *чотири* [7: 15].

Редакція часопису «лишать за собов право міняти и покуртшати публікації». Право міняти публікації — унікальне!

«Власник журнала: *Михаил* Чухран», — зазначено на звороті обкладинки. Коли б він не заявив про себе на сторінках «Отцюзнины» як збирача анекдотів, а поза нею як талановитого поета у Закарпатті, то можна б подумати, що це духовна особа (та й тоді треба було б чекати написання *Михайил*), бо в закарпатців звичайно це ім'я звучить *Михайло* або *Мигаль* (у молоді — *Мішо*, *Мішко*, *Міша*, *Мішка*).

Щоправда, абсолютна більшість авторів часопису має «нормальні» для закарпатців форми імен: *Василь* Голодняк, *Євген* Фенцик, *Митро* Човрій.

Привертає увагу те, що часопис не оснащений рубрикою «Зміст».

На першій сторінці «Отцюзнины» голова обласного «Научно-культурологічного общества им. Александра [!] Духновича» Ю. Продан до читачів звертається словами «Честовані читателі!». На означення якості «шановний» закарпатці традиційно вживали прикметник *чесный*, пор. *чесный*, *честный* «becsületes» [20: 427], тобто «поважаний». Ми самі чули, як у 30–40 рр. минулого століття до публічного зібрання людей зверталися: «*Чесна* громадо!». Знаний ідеолог русинства А. Годинка в 20–40 рр. ХХ ст. звертався до читачів: «*Чеснь* моѣ братчики!» [5: 3]. Оскільки прикметник *чєсный* у закарпатських говорах багатозначний — «чесний, порядний; чемний, доброї поведінки, не гулящий, не розпутній», для вираження якості «шановний» шукано інших засобів. У нашому рідному селі Довге Іршавського району ми засвідчили прикметник *чистуўный* «шановний». У живому мовленні народу в Закарпатті ніколи не чули *честованный* зі семантикою «шановний». Можливо, десь структура *честованный* із цим значенням справді функціонує в живому мовленні. Її вжив в одному зі своїх творів А. Годинка у значенні «шанований»: «Мигалкович... цѣлому нижньому мараморошському краю познатый и *честованный* чоловік, примірний намістник и паство свое люблящый, любимый и много заслуженый священник быв и душпастырь» [6: 103].

Закарпатські українці долини Боржави поняття «читач» позначають лексемою *читальник* (принаймні так називають тих, хто публічно, на спеціальному зібранні вірян читає Псалтир).

У зверненні до читачів журналу сказано: «Мы ввели у нашу азбуку букви *ѣ, ѓ, ѵ*, які май точно передавуть особенности вымовы русинського языка и яких не є в українському алфавіті» [16: 1].

Букву *ѣ* запозичено, між іншим, із української транскрипції діалектного мовлення. Звідсіля ж узято й знак *ѓ*, що ним українські діалектологи позначають дуже лабіалізований варіант фонем *o*, яка в закарпатському діалекті має відкритіший характер, ніж в українській літературній мові. Позиційний варіант фонем *o* — закритий *ѓ* виступає перед м'яким приголосним, перед складом із *i, ѣ, ѥ, y, ѱ* (нескладовим *y*), а також перед *ѓ*; наприклад: *коза́* — *кѓз'і*, *кѓзу́*, *кѓзѓѣ*; *коро́ва* — *кѓрѓѓѣ* — *кѓрѓѓѣ*, *кѓрѓѓѣ* «коровою», *кѓрѓѓѣ* «корівка», *кѓрѓѓѣ* «коров'ячий»; *гора́* — *над гѓрѓѓѣ*; *гѓр'і* «нагорі, зверху»; *ѓр'іх* «горіх», *ѓгѓрок* «огірок», *кѓлѓѓѣ* «конопля» тощо. Не будучи діалектологами-фахівцями, «кодифікатори-русиністи» морочать людям голови. У «русинських» публікаціях букву *ѓ* вживають переважно у закінченні орудного відмінка однини іменників першої відміни та прикметників у формі орудного відмінка жіночого роду.

До речі, «русинські» ідеологи, коли їм доводиться транскрибувати угорські слова з фонемою (літерою) *ő* (*ѓ*), вдаються до російського зразка, забуваючи, як це роблять у своєму мовленні українці-русини Закарпаття. Росіяни угорський лабіалізований звук *ő* (*ѓ*) передають за допомогою буквосполучки *ьѣ*. Наприклад, пор. угор. *Gőnc* — рос. транскрипція *Гьѣнц*, угор. *Győr* — рос. транскрипція *Дьѣр*, угор. *György* «Юрій» — *Дьѣрдь* і т. д.

Із подивом читаємо в «Отцюзині»: «немеша *Дьордя Дѓжа*», «*Дьордь І Ракоци*» [14: 32–33]. Однак пор. угорськ. *György Dózsa, György Rakóci*.

Принагідно зауважимо, що слов'янські сусіди мадярів, між ними й закарпатські українці, угорський звук *ó* — довгий *o* — заміняють своєю звукосполучкою *oў* — *Дѓўжа*, *Ракѓўци(ў)*.

Корінні закарпатці на місці угорського лабіального короткого *e*, який позначається літерою *ő*, вимовляють український звук *и*, а угорський довгий лабіалізований *ő* заміняють звукосполучкою *ев* (*eў*), *ив* (*iў*), що спостерігаємо в онімах угорського походження — у топонімах: *Севлюш*, *Сивлюш* (угор. *Szóllós*, від *szőlő* «виноград», *szőlőskert* «виноградник»; районний центр, перейменований 1946 р. на Виноградів, але залізнична станція до 1965 р. мала стару назву *Севлюш*), *Кив'яжд* (угор. *Kővesd*, від угор. *kő* «камінь»; село, 1946 р. перейменоване на Кам'янське), в антропонімах місцевих українців: *Евріў [Иври]* (угор. *Őr* — с. Сторожниця, пор. угор. *őr* «сторожа», «варта»), *Кивер* (угор. *Kövér* «товстий, повний, жирний»), *Ливріңц* (угор. *Lőrinc* «Лаврентій»), *Сивч* (*Севч*) (пор. угор. діал. *szőcs*, літерат. *szűcs* «кушнір»), *Терек* (угор. *török* «турок») [21: 220, 260, 329, 337, 506, 511–512, 548] тощо.

Аналогічне відображення угорських *ő, ő* спостерігаємо у запозичених із угорської мови загальних найменуваннях, наприклад: *биўній* «вільний, широкий (про одяг)» (угор. *bő*), *китифі(ў)к* «вездечка» (угор. *kötőfék*), *лиўч* «лушня» (угор. *lőcs*), *ліўр'а* «поганий алкогольний напій»

(угор. *lőre*), *núpruam* «страва з тушкованого м'яса з червоним перцем» (угор. *pörkölt*), *múŷčar'* «лійка» (угор. *tölcsér*), *mupgul'ánka* «горілка» (жарт.) (угор. *törkölypálinka* «горілка з вичавків винограду, виноградна горілка»), *чiперги* «вергуни, хрущики» (угор. *csörögefánk*), *чiŷдар'* «жеребець» (угор. *csődör*) тощо.

Такі закарпатоукраїнські субституції угорських *ö, ő* спостерігаємо в письмових пам'ятках: *кумлевы* «шпигуни» (угор. *kémlő*) в Углянському учительному Євангелії XVII ст. [22: 42] (пор. також ст.-укр. — молдав. *оурикъ (урыкъ)* «спадкове феодалне володіння», «власність» та ін. [18: 482] пор. угор. *örök* «спадщина, спадок»); у згаданого вище А. Годинки маємо: «Я возьму папірь та перо и беру у *űедъзевкевнь* [!] ушитко, а што ся скаржут» [6: 121–122] (угор. *jegyzőkönyv* «протокол»).

Кінець кінцем росіяни пишуть Шандор *Петёфи*, а вкраїнці — *Петёфи* (в Закарпатті — *Пётиŷфи*)! У закарпатському діалекті угорське ім'я *György* вимовляють *Д'ир'д'* [Дьирьдъ], *Д'ер'д'* [Дерьдъ]!

Кодифікатори «русинського языка» бояться використовувати звичні всім закарпатцям засоби (зокрема й оригінальні) української орфографії. Вони неохоче, нерегулярно вживають букву *г* на позначення проривного дзвінкого задньоязикового приголосного звуку, застосовуючи тільки літеру *г*, що нею позначається гортанний *г*. Чорним по білому на зворотному боці обкладинки «Отцюзнины» бачимо написання *Мегела*, хоч добре знаємо, що на заході Закарпаття багацько людей мають прізвище *Мегела*. Ігнорування *г* може призводити до небажаної омонімії. Пор. *Густі* (з угор. *Gusztí* — утята форма антропоніма *Agoston* «Августин») і *Густі* (з угор. *Husztí* «хустський»), *гамі* «форма род. відміка назви *gam'i* 1. «штани з білого полотна, що їх носили селяни в деяких закарпатських селах», 2. «кальсони» — *gamí* (форма наз. відмінка множини терміна *gam'* «гребля»).

Русинські нормалізатори сахаються всього, що нагадує українську орфографію, не вживають апострофа і пишуть замість нього (на російський лад) м'який знак: *объём*. Автор «русинської» граматики І. Гарайда (Гарайда) свого часу (1941 р.) підкреслював: «Такожъ не пишеме ъ-а (и тоже ь-я) в серединѣ слова, а вмѣсто нихъ уживаеме апострофъ. Прим. *в'едно, б'ю, з'ьздѣ* и пр.» [4: 13].

Представники політичного русинства вже понад чверть століття твердять про кодифікацію «русинського языка», висунули кілька правописів запланованої літературної мови, однак досі не мають єдиної, загальноприйнятої норми. І в часописі «Отцюзнина», як ми вже зазначали, вони заявили, що кодифікація нової мови йде до завершення, але перше число «Отцюзнины» пересвідчує нас, що кодифікації як такої, власне, немає. За винятком поодиноких матеріалів, зокрема прози А. Хуста, мова публікацій в «Отцюзнині» — це нове язичіє, типовий діалектно-українськолітературний-російський суржик (по-закарпатському — *кiйцерешка* (пор. суржик 1. *kétszeres, elegybúza, abajdóc*) [9: 357]. Проілюструємо цей факт, розглянувши мову вірша Івана Бузаша «Отцюзнина», що надрукований на першій сторінці однойменного часопису:

Люблю отцюзнину, як мож ї не любити,
И Усевышньому я буду ся молити,
Вбы серенчливый був мўй рўдний край,
Подай нам, Боже, милости, подай.

Земле сята, отцюзнино любима,
И де бы я не був в далекум світі,
У сердцю моєм ты останеш ся єдина,
Як днина Божа в файнум теплум літі.

Туй люблю всьо: и рікы и хамникы,
Хребты Карпатські, груні - полонины,
Ведуть из світа всі сюды стежки,
Зовуть ня фурт зеленій сі долины.

А ши пройти ся босым по росі,
Коли туманом стелить білым низько,
Кой сонце заревом изходить у красі,
Понад горами ги бы дуже близько.

Люблю отцюзнину, пак як ї не любити!
Не поганьблю ся за русинський наш народ...
Я вырос туй и, доки буду жити,
Я честовати буду наш прадавный род.

Виходячи з форми назви журналу — «Отцюзнина» можна гадати, що редакція основним фонетичним варіантом «русинської» мови наче обра-ла у-кальний варіант (пор. укальний — *вўтц'ўзнина*). А автор вірша наче вибрав у-кання: *мўй рўдний* край; в *далекум* світі; в *файнум теплум* літі, хоч не цурається й у-кання: *отцюзнину*, у... *моєм*. Крім цього, він викорис-товує *о* в новозакритому складі, всупереч живому мовленню: *пройти ся*, *вырос*, *народ*, *род* (пор. у центральних закарпатських говірках: *пруйтис'а*, *вырўс* — *урўс*, *нрўд*, *рўд*). Після задньязыкового *к* пише то *ы* (*хамникы*, *стежки*), то *и* (*доки*). Звичайно закарпатці кажуть *обстанеш* (*упстанеш*), а не на російський лад — *останеш*. Наші земляки в своїй масі вживають форму *хрыбет*, а не *хребет* (та й то лише як анатомічний термін, а не географічний номен (літературному українському слову *хребет* у значенні гірського рельєфу у закарпатському діалекті відповідає лексема *д'іл*, род. відм. — *д'іла*).

Прикметник *серенчливый* (*серенчл'авый*) у закарпатських говірках виступає з двома відтінками у значенні — 1. «удачливий», «якому щастить», 2. «щасливий» [17: 329], хоч їм не чуже праслов'янської давнини слово *щаслівый*.

Серед простого закарпатського люду ми ніколи не чули вживання прикметника дієприкметникового походження *любимый*, бо його функцію успішно виконує ад'єктив *л'убый*.

Дивно звучить у вірші поєднання *груні-полонины*, адже *грунь* — «вершина, хребет гори» [8: 606], а *полонина* — «високогірське пасовисько», «висока гора без лісу або чагарнику у верхній частині».

Нормативному українському слову *стежка* в закарпатському діалекті відповідають кілька еквівалентів — *пішак*, *пішбўка*, *пішачка*, *пішка*, *піхурка* та ін.

Русизм *зовуть* на Закарпатті має відповідник *кличуть!*

Тумán у Закарпатті іменують словом *мрак*, *мрака* (пор. літерат. *мряка*), а *туман* (щоправда, з наголосом на першому складі!) у карпатських говорах має семантику «дурень, тупак, тупиця».

Носії закарпатського діалекту не використовують російської лексеми *зарєво*, бо на позначення відповідного явища природи мають своє давнє слово *зàря*.

Дієслово *поганьбитися* «(по)соромитися» в закарпатському діалекті вимагає орудного безприйменникового відмінка: *(по)ган'битис'а*, *(за)ган'битис'а братом собі*, а не знахідного відмінка із прийменником *за!*

Адепти окремішньої «русинської» мови свідомо і залюбки вживають іншомовні запозичення, навіть тоді, коли в діалекті наявні загальноукраїнські або питомі діалектні слова (пор. *ушорити* й *ур'адити*, *серенчливий* — *щасливий*), аби тільки не ті, що спільні для всіх українців.

Пригадую, як ми, учні середньої школи, гралися «перекладанням» українських літературних і російських текстів рідким надборжавським діалектом, навмисне підшукуючи говіркові слова, відмінні від літературних українських та російських. Може, варто тут повідомити, що поширений тепер у Закарпатті вираз *навхтєма вракашій* скомпонували ми особисто. Будучи студентом 4-го курсу філфаку УжДУ, ми так жартома «переклали» діалектом назву п'єси Л. Дмитерка «Навіки разом», яка 1954 р. йшла в Ужгородському драмтеатрі на відзначення 300-річчя «возз'єднання» України з Росією. Афіша, яка сповіщала про спектакль, тривалий час висіла біля пішохідного мосту. Тут зазначимо, що ми особисто створили і лексему *розкладайка* як відповідник російському *раскладайка* (пор. діал. *помывайка* «мийка, ганчірка, віхоть для миття чогонебудь, *помачайка* «помазок» тощо).

Кілька років тому в ж. «Українська мова» ми опублікували статтю про недоцільність творення на основі окремих українських діалектів нових, кодифікованих літературних мов, пропонували створити науково-громадське товариство шанувальників рідних говорів [13: 3–26], закликали колег до дискусії. На жаль, обговорення проблеми й пропозиції у нашому часописі не сталося. Але усно чимало поважних лінгвістів підтримали пропозицію створити Товариство шанувальників і захисників українських говорів. Багато учасників міжнародної конференції «Ареалогія й ономастика», що відбулася в Ужгороді 13–14 жовтня 2016 р., написали заяви про своє бажання бути членами такого Товариства.

Тим часом у Закарпатській області й далі не згасають намагання поодиноких людей створити окремішню норму, штучно відірвану від її українського коріння [15], адже закарпатський діалект має всі визначальні риси української мови.

Цей факт спонукав нас повернутися до проблеми захисту не тільки своєї материнської бесіди від занепаду, спотворення та виродження, але й збереження природного функціонування, розвитку всіх українських діалектів і опублікувати проект статуту Товариства шанувальників і за-

хисників українських говорів, щоб із ним ознайомилися ширші кола читачів, зацікавлених громадян й організували осередки Товариства в Україні та поза її межами.

Згадане Товариство вже зареєстроване 17.05.2017 р. (див. с. 159—165).

Свої міркування з цього приводу просимо надсилати на адресу журналу «Українська мова»: Україна. 01001, Київ-1, вул. М. Грушевського, 4, к. 706.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. *Алмашиї М.* Русинское научно-просветительское общество // Поп И. Энциклопедия Подкарпатской Руси. — Ужгород, 2001. — С. 329.
2. Атлас української мови. — Т. 2: Волинь, Наддністрянщина, Закарпаття і суміжні землі. — К., 1988. — 5 с. (103 с. + 407 map.).
3. *Белей Л.* Неорусинський проект // Український тиждень. — № 49 (110). — 4 грудня 2009.
4. *Гарайда И.* Грамматика русского языка. — Унгарь, 1941. — 143 с.
5. *Годинка А.* Утцюзнина, газдууйство и прошлость южнокарпатських русинувь. Написсау едень сокырницький сирохмань. — Nyiregyhaza, 2000. — С. 3—103.
6. *Годинка А.* Час гурше, ги вода... Русинські тексти / Матеріал зобрав, ушорив, коментарії застачив и вступное слово написав М. Капраль / Спередслово І. Удварі. — Ніредьгаза, 2005. — 198 с.
7. *Дзєндзелівський Й.О.* Спостереження над системою числівників говірок Закарпатської області // Наукові записки УжДУ. — Т. XIV: Діалектологічний збірник. — Ужгород, 1955. — С. 7—80.
8. Етимологічний словник української мови. — Т. 1. — К., 1982. — 631 с.
9. *Katona L.* Ukrán — magyar szótár. — Budapest — Uzshorod, 1963. — 457 с.
10. *Керча І.* Утцюзнина / Читанка про недільні школи / Удан. другое, росширеное. — Ужгород, 2002. — 191 с.
11. *Магочій П.Р.* Товариство карпатських русинів (Общество карпатських русинов) // Магочій Павло Роберт, Поп Іван. Енциклопедія історії та культури карпатських русинів / Загальна ред. П.Р. Магочій / Переклад з англ. мови. — Ужгород, 2010. — С. 737—738.
12. *Магочій П.Р., Поп І.* Товариство імені Олександра Духновича / Общество имени Александра Духновича // Магочій П. Р., Поп І. Знач. праця. — С. 733—736.
13. *Німчук В.* «Кодифікувати» нові літературні мови? Зберегти й захистити українські говори! // Українська мова. — 2013. — № 3 (47). — С. 3—26.
14. Отцюзнина / Культурно-белетристичний журнал Закарпатського обласного науко-культурологічного общества им. А. Духновича. — Вып. № 1, юлій. — 2016.
15. *Печора Н.* Русинський язык. 1—3. Цвіт про русинські школи. П'ятьрічної системи народної освіти / Научный редактор В. Падяка, к. філол. н. — Ужгород, 2013. — 143 с.
16. *Продан Ю.* Честовані читателі // Отцюзнина. — 2016. — № 1. — С. 1.
17. Російсько-український словник у 4-х томах. — Т. 4. — К., 2014. — 934 с.
18. *Сабодош І.* Словник закарпатської говірки села Сокирниця Хустського району. — Ужгород, 2008. — 478 с.
19. Словник староукраїнської мови XIV—XV ст. — Т. 2. — К., 1978. — 521 с.
20. *Чопей Л.* Русько-мадярський словарь. — У Будапештѣ, 1883. — 444 с.
21. *Чучка П.* Прізвища закарпатських українців: історико-етимологічний словник. — Львів, 2005. — 702 с.
22. *Яворський Ю.А.* Новые рукописные находки в области старинной карпаторусской письменности XVI—XVIII веков. — Прага, 1931. — 135 с. + 5 фото.

Статтю отримано 22.02.2017

Vasyl' Nimchuk

Institute of the Ukrainian Language of National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv

ONCE AGAIN ABOUT “RUSYN LANGUAGE” AND DIALEKT ENVIRONMENT PRESERVATION

Rusynism ideologists who, denying the identity of indigenous Slavic population of Transcarpathia with the Ukrainian ethnos, nearly a quarter of century say the “codification” of separate Rusynian language, but this not enough, and “Normalizers” do not perfect know local dialects. Transcarpathian and all other Ukrainian subdialects must be protected from destruction and extinction.

In this regard, the author proposes nongovernmental organization. — “Association of admirers and defenders of Ukrainian dialects.”

Draft statute of this Ukrainian Society is published. Members of the Society believe that we must thoroughly know the Ukrainian literary language that unites all the members of the ethnic group (nation), but also love and revere mother’s language and wish to dialect remained alive and successfully operated in the area where a common beginning. The Charter describes in detail the aims and objectives of the Society, the scope of its structure, rights and duties of members of society

Keywords: *Transcarpathian dialect; Ukrainian subdialect; the protection of the dialect environment; Rusynism; public association.*

Мовна мозаїка

НЕ ПЕРЕПРОВІРЯТЬ, А ЩЕ РАЗ РЕТЕЛЬНО ПЕРЕВІРЯТЬ

«Вашу інформацію **перепроверять...**», — чуємо в одному з виступів на Українському радіо. У бухгалтерії заповняють: «**Видатки перепроверять...**». В українській мові немає дієслів *перепроверити / перепроверити*. Це дієслова російської мови, пор.: *перепроверяють / перепроверить*. Значення ‘з’ясувати правильність, точність чого-небудь’, ‘пересвідчитися в об’єктивності чогось’, ‘установити правду, вірогідність чого-небудь’, ‘обстежувати, контролювати що-небудь’ та ін. виражають дієслова *перевіряти / перевірити*, пор.: *перевіряти формули, перевірити винахід на виробництві, перевірити особисті якості, перевірити матеріал на міцність, перевіряти перепустки* і т.д. Якщо ж потрібно наголосити на ретельності, об’єктивності перевіряння, то до цих дієслів додають прислівники *дуже ретельно, дуже сумлінно, дуже старанно, дуже уважно, дуже докладно, досить уважно, досить докладно* і под. Напр.: *Студент дуже ретельно перевіряв формули; Експерти дуже докладно перевірили матеріал на міцність; Нацгвардійці дуже уважно перевірили перепустки*. У поданих на початку прикладах ідеться про повторне, докладне перевіряння, що посприяє об’єктивності висновків. Тому замість *інформацію перепроверяють, видатки перепроверяють* треба вжити: *Інформацію ще раз ретельно перевіряють; Видатки ще раз уважно перевіряють*.

Катерина Городенська